

Відгук
офіційного опонента
на дисертацію Ахмерова Олександра Олександровича
«Інституціональний вимір муніципальної політики:
європейський досвід», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
політичних наук за спеціальністю
23.00.02 – політичні інститути та процеси

Питання вибору оптимальної інституційної моделі, в межах якої муніципальна політика України може бути реалізована найбільш ефективно, є надзвичайно актуальним для сучасної української держави. Цей напрямок наукових досліджень розвивається останнім часом дуже інтенсивно, що пов'язано як зі зростанням потреб суспільства в саморегулюванні на рівні територіальних громад, так і з потребою в узагальненні різномірних теоретичних підходів та практичних даних в цій сфері, з метою їх подальшої формалізації на рівні комплексного наукового дослідження. Обидві ці проблеми вирішуються даною дисертаційною роботою.

В пошуках можливих орієнтирів для вибору оптимальної інституційної моделі муніципальної політики України дослідник цілком очікувано звернув свою увагу на європейські країни та їх досвід організації власних муніципальних інституцій, що ґрунтуються на багатовіковій історії еволюційного розвитку цієї сфери на вказаних територіях та, водночас, демонструють високий рівень досягнень у ступені самоврядності та реалізації інтересів населення.

При написанні роботи автор поставив перед собою низку непростих завдань: визначити основні концептуальні підходи до дослідження муніципальної політики; дослідити методологічні підходи до формування муніципальної політики; з'ясувати та окреслити децентралізацію влади та її роль в реалізації ефективної муніципальної політики країн Європи; визначити інституційно-правові основи організації європейської муніципальної

політики; охарактеризувати муніципальну політику Європи з точки зору використання її досвіду для розвитку цієї сфери в Україні; визначити тенденції та проблемні питання формування муніципальної політики України в умовах євроінтеграції; здійснити політико-правовий аналіз муніципальної реформи України; окреслити основні механізми та особливості кадрової політики в органах місцевого самоврядування, а також охарактеризувати організаційно-інституційні проблеми здійснення української муніципальної політики.

Дисертант успішно вирішив ці завдання, провівши ґрунтовне дослідження європейського досвіду формування та реалізації муніципальної політики, а також зробивши аналіз моделі місцевого самоврядування, що склалася на теперішній момент в українській державі. Для цього, з одного боку, автором побудована цінна для науковців та зрозуміла для практиків теоретична модель інституційного втілення муніципальної політики, яка враховує основні концептуальні підходи до неї. З іншого боку, важливе місце в дисертації займає практичний вимір європейського механізму організації органів місцевого самоврядування, а також ті конкретні кроки, які можуть стати у нагоді для сучасної української держави, дозволивши їй уникнути численних помилок та суттєво зберегти час та ресурси, в разі їх практичної реалізації.

Важливим для виконання завдань, що були поставлені автором, представляється майстерне використання цілого комплексу загальнонаукових принципів, підходів і методів. Серед них діалектичний метод, у рамках якого застосовано принципи історизму та детермінізму. Також порівняльний метод, що дозволив провести глибокий порівняльний аналіз багатьох аспектів функціонування суб'єктів муніципально-територіального розвитку в країнах Європи та України. Системний метод дозволив визначити за різноманітністю муніципальних систем країн Європи цілісну концептуальну основу, яка функціонує відповідно до власних законів та принципів. Також цей метод дозволив висвітлити проблемні аспекти української політичної сфери, продемонструвавши закономірність та взаємопов'язаність цих проблем з

недоліками функціонування інституціональної системи муніципальної влади в Україні.

Структурно дисертаційна робота складається з трьох розділів, восьми підрозділів, вступу, загальних висновків та списку джерел. Кожний розділ завершується переліком проміжних висновків та результатів, що були отримані в ньому.

В першому розділі (Концептуальні засади муніципальної політики: теоретико-методологічний аналіз) окрім розгляду основних сучасних наукових досліджень муніципальної політики, автор аналізує головні методологічні підходи щодо формування муніципальної політики. Підкреслена важливість послідовного еволюційного розвитку публічно-владних відносин та формування системи дієздатних інститутів місцевого самоврядування. Автор доводить, що для оптимальної побудови такої системи важливо встановлення адекватних інституціональних правил прийняття владних рішень на основі моделей європейського врядування. Дослідник переконливо наголошує, що перед політичною теорією та практикою сьогодні гостро постає завдання систематизації та обґрунтування принципів й інструментарію комплексної трансформації системи муніципального управління, яка використовує сучасні методи, а також приділяє належну увагу розробці нової управлінської ідеології, здатної поступово змінювати застарілі та неефективні управлінські структури.

Другий розділ (Організаційно-правові основи муніципальної політики країн Європи) присвячений питанням децентралізації влади та її ролі в реалізації ефективної муніципальної політики. Проаналізовані інституційно-правові основи організації європейської муніципальної політики та проведена оцінка значення муніципальної політики, як необхідної умови розвитку держави. Надзвичайно важливим є аналіз досвіду країн Європи в сфері формування інституцій муніципальної влади, а також ті практичні рекомендації, які дослідник пропонує використати в Україні, спираючись на досвід цих країн. Окремо хотілося б відзначити авторській підхід до аналізу

процесів децентралізації, адже дисертант не тільки розглянув теоретичну складову цих процесів, а й звернувся до практичного досвіду країн колишнього «соціалістичного табору» (зокрема, Чехії, Польщі та країн Балтії), виділивши спільні та специфічні проблеми, з якими стикалися ці країни в процесі децентралізації, та які досі є актуальними для України.

В третьому розділі (Тенденції та проблемні питання формування муніципальної політики України в умовах євроінтеграції) проведений політико-правовий аналіз муніципальної реформи України. Надзвичайно актуальним та важливим представляється те значення, яке автор надає людському виміру української муніципальної реформи, присвячуючи окремий підрозділ проблемним питанням реалізації кадрової політики в органах місцевого самоврядування та практичним механізмам провадження цієї політики. Приділяється увага основним організаційно-інституційним проблемам здійснення муніципальної політики, адже жодна кадрова реформа не зможе нівелювати недосконалості в інституційній організації муніципальної влади.

Основні наукові результати, що були отримані автором, представляють цінність як в теоретичному, так і в практичному аспектах. Важливо, що в Україні це одне з перших комплексних досліджень такого рівня, в якому в межах розгляду інституційно-правових основ європейської муніципальної політики послідовно досліджені організаційні структури місцевого самоврядування країн Європи, обґрунтовано взаємозв'язок інституційної оптимальності цих структур з практичною ефективністю їх діяльності та рівнем суб'єктивного задоволення населення діяльністю таких органів. Також важливим представляється той факт, що на підставі проведеного дослідження автором розроблені конкретні рекомендації для формування українських муніципальних інституцій.

Не зважаючи на окреслені вище позитивні риси дисертаційного дослідження варто звернути увагу на певні дискусійні моменти та висловити деякі зауваження, які виникають після її глибокого вивчення:

По-перше, підкреслюючи наукову новизну дослідження, автор зазначає, що зростання обсягу повноважень місцевої влади тягне за собою пропорційне зростання місцевої бюрократії, що значно ускладнює здійснення громадського контролю над муніципалітетами та змушує шукати нові форми організації місцевої влади. Проте, надалі автор не приділяє такому висновку належної уваги в дослідженні. А було б доречно вивчити та вказати, якими шляхами європейські країни долають окреслену проблему та чи існує, за оцінкою автора, на теперішній момент інституційна форма організації муніципальної влади, яка є найоптимальнішою саме в цьому розрізі.

По-друге, автором приділяється значна увага позитивним прикладам організації системи місцевого самоврядування в країнах Європи та розроблена система рекомендацій щодо впровадження їх в українську політичну практику. Однак, негативні приклади не менш важливі, а їм, на наш погляд, не приділено достатньо уваги. Тому іноді складається хибне враження, що європейській досвід організації муніципальної влади, це – виключно досвід позитивних перемог, що далеко не у всьому є таким. Тож бажано було б висвітлити детальніше європейській досвід помилок в галузі організації системи місцевого самоврядування та розробити конкретний перелік рекомендацій для України на цій підставі для їх попередження чи подолання.

По-третє, дисертант в своїй роботі наголошує, що Україна стала однією з країн, що приєдналася до Європейської хартії місцевого самоврядування без будь-яких застережень, прийнявши на себе всі без виключення зобов'язання, які передбачені цим міжнародним документом. Втім багато країн скористалися своїм правом на застереження, наприклад: Данія ратифікувала Хартію за умови, що її дія не розповсюджується на Гренландію та Фарерські острови; Німеччина також визначила перелік земель, на яких не діють окремі положення Хартії тощо. На жаль, зараз Україна зазнає важких наслідків російської агресії щодо власних територій, на яких фактично не діють ані норми українського законодавства, ані міжнародні норми, що гарантують право населення цих територій на належну систему місцевого

самоврядування. Це тягне за собою вимушене порушення нашою країною частини взятих на себе міжнародних зобов'язань відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування. У зв'язку з цим виникає закономірне питання, чи не варто зараз Україні переглянути власні зобов'язання в цій сфері та обмежити їх щодо гарантування дії системи місцевого самоврядування на окупованих територіях Криму, а також частини Луганської та Донецької областей?

По-четверте, автор використовує в роботі терміни інституційний та інституціональний. Хотілося би почути, яке точне значення вкладає дисертант у вказані поняття, чи є вони синонімами, або яке наповнення вкладає автор в кожне з них при застосуванні.

Висловлені зауваження жодним чином не применшують наукової та практичної цінності представленого дослідження, носять, скоріше, характер зацікавленості, яка виникає при ознайомленні з дослідженням, та не знижують високого рівня дисертаційної роботи, обґрунтованості її висновків та наукової новизни.

Дисертація є завершеною самостійною науково-дослідницькою працею, яка виконана автором на високому науковому рівні. Результати, що були отримані, можна кваліфікувати як вирішення значної кількості проблемних питань формування муніципальної політики України в умовах євроінтеграції, що має суттєве значення для сучасної світової та української політичної науки. Результати роботи достовірні та мають наукову новизну, а висновки є обґрунтованими та мають значну практичну цінність. При цьому автор дотримується вимог академічної доброчесності.

Основні положення та результати дослідження достатньо повно висвітлені в опублікованих автором наукових роботах, зокрема у семи статтях, п'ять з яких у фахових виданнях України та 2 у зарубіжних виданнях високого рівня. Дисертація пройшла також належний рівень апробації під час п'яти міжнародних наукових конференцій, тези яких опубліковані.

Все вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота О. О. Ахмерова, подана на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 "Політичні інститути та процеси" повною мірою відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо такого роду наукових робіт та обраній спеціальності, а її автор – Олександр Олександрович Ахмеров – заслуговує на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук.

Офіційний опонент

доктор політичних наук, професор,

професор кафедри політології

та державного управління

Донецького національного університету

імені Василя Стуса

М.А.Польовий

